

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФАКУЛТЕТ:

ИЗВЈЕШТАЈ
о оцјени урађене докторске тезе

ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Наставно-научно вијеће Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци на сједници одржаној 21.01.2016. године донијело је Рјешење (бр.07/3.90-1/16) којим је именовало Комисију за оцјену докторске дисертације *МОГУЋНОСТИ И ДОМЕТИ УСВАЈАЊА МУЛТИКУЛТУРНИХ ВРИЈЕДНОСТИ У ВАСПИТАЊУ И ОБРАЗОВАЊУ* кандидаткиње мр Јелене Круљ Драшковић.

Комисија је радила у саставу:

1. Проф. др Драго Бранковић, професор емеритус за ужу научну област Општа педагогија на Филозофском факултету Универзитета у Бањој Луци, предсједник
2. Проф. др Бране Микановић, ванредни професор за ужу научну област Општа педагогија на Филозофском факултету Универзитета у Бањој Луци, члан
3. Проф. др Бисера Јевтић, ванредни професор за ужу научну област Општа педагогија на Филозофском факултету у Нишу, члан

Датум и орган који је именовао комисију. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звање, назив уже научне области за коју је изабран у звање и назив универзитета и факултета у којој је члан комисије запослен.

1. УВОДНИ ДИО ОЦЈЕНЕ ДОКТОРСKE ТЕЗЕ

Докторска дисертација мр Јелене Круљ Драшковић под називом *МОГУЋНОСТИ И ДОМЕТИ УСВАЈАЊА МУЛТИКУЛТУРНИХ ВРИЈЕДНОСТИ У ВАСПИТАЊУ И ОБРАЗОВАЊУ* написана је на укупно 266 страница текста нормалног прореда. Рукопис дисертације структурно је подијељен на пет међусобно повезаних поглавља са укупно 26 потпоглавља, литературом и прилозима. Основна поглавља су:

1. Увод (4-9 странице)
2. Теоријски приступ проблему истраживања (10-120 странице)
3. Методолошки оквир емпиријског истраживања (121-144 странице)
4. Резултати емпиријског истраживања (145-234)
5. Закључна разматрања и конзеквенце за васпитно-образовну праксу (235-245 странице)
6. Литература (246-255)
7. Прилози (256- 266)

У *Уводу* кандидаткиња назначава значај мултикултуралности као посљедице глобализацијских токова и нових информатичко-комуникационих технологија и указује на битну повезаност културе и образовања, те потребе успостављања равнотеже између процеса културне универзализације и одбране националног културног идентитета. Назначена је и мултикултуралност као нова област истраживања у друштвеним и хуманистичким наукама.

Поглавље *Теоријски приступ проблему истраживања* садржи девет подналова: 1. Дефинисање основних појмова, 2. Филозофска промишљања континуитета друштвених промјена, 3. Култура и образовање битне конституенте друштвених промјена, 4. Мултикултуралне вриједности и мултикултурално образовање, 5. Комуникација и мултикултуралност, 6. Формирање и развијање мултикултуралних компетенција, 7. Мултикултурално и интеркултурално образовање, 8. Мултикултурне вриједности и мултикултурно образовање у земљама транзиције и 9. Преглед релевантних истраживања. Према обиму и значају за теоријско утемељење дисертације посебно су значајна теоријске анализе мултикултурних вриједности и мултикултурног образовања као и анализа сличности и разлика мултикултуралног и интеркултурног образовања.

У посебном поглављу *Методолошки оквир емпиријског истраживања* разрађени су сви битни елементи за емпиријско истраживање: 1. Проблем истраживања, 2. Предмет истраживања, 3. Значај истраживања, 4. Циљ и задаци истраживања, 5. Систем истраживачких хипотеза, 6. Истраживачке варијабле, 7. Методе и инструменти истраживања, 8. Популација и узорак истраживања, 9. Модели статистичке обраде података. Тако урађен методолошки оквир испуњава све критеријуме за квалитетно емпиријско истраживање на нивоу докторске дисертације.

Резултати емпиријског истраживања по обиму и значају представљају најбитнији дио ове докторске дисертације. Резултати су представљени у пет цјелина (потпоглавља): 1. Културне различитости и изградња мултикултурних вриједности, 2. Својства личности и изградња мултикултурних вриједности, 3. Мишљења и ставови ученика и наставника о индивидуалном и социјалном понашању и компетенцијама, 4. Мотивисаност ученика за прихватање новина битних за развој мултикултурних вриједности, 5. Мултикултурно васпитање и образовање као битна мултикултурна вриједност. Резултати емпиријског истраживања статистички су представљени и коректно интерпретирани. Основу за интерпретацију истраживачких података чини 98 табела и 10 графичких приказа.

У посебном поглављу *Закључна разматрања и козеквенце за васпитно-образовну праксу* дата је синтеза теоријског проучавања и емпиријског истраживања могућности и домета мултикултурних вриједности у васпитању и образовању. Идентификоване су и могуће конзеквенце овог истраживања за даљњи развој и унапређивање мултикултурног васпитања и образовања.

У дисертацији је наведена и *Литература* са 153 штампане библиографске јединице и већи број дигиталних извора.

У Прилозима текста дисертације налазе се истраживачки инструменти: Упитник за ученике (анкетна питања и скале процјене) и Упитник за наставнике (анкетна питања и скале процјене).

На основу детаљног увиду у текст докторске дисертације Комисија је процијенила да обим и структура као и наведена и цитирана литература испуњавају

све критеријуме за израду докторске дисертације.

2. УВОД И ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ

Почетни проблем истраживања могућности и домета усвајања мултикултурних вриједности у васпитању и образовању чини дефинисање релевантних појмова. У такве појмове сврстани су појмови култура, интеркултуралност, мултикултуралност, толеранције, вриједности и педагошки плурализам. У широј али и педагошкој литератури ови појмови се различито поимају и дефинишу. Посебно постоје спорови око дефинисања појмова мултикултуралност и интеркултуралност. На основу критичке анализе релевантне литературе у докторској дисертацији као почетно одређење *мултикултуралност* изведено је из схватања према којима је то етичко мишљење и практично поступање које се заснива на толеранцији и свестраној размјени позитивних вриједности између различитих културних, религијских и националних заједница. У одређењу тог појма апострофира се значајност аутентичности, стваралаштва, инспирација и одговорности према другима и другачијим културним вриједностима. У одређењу појма интеркултуралност налази се један број истих али и неколико другачијих одредница које указују на посебност овог појма. Као посебно битне одреднице интеркултуралности истакнута је оправданост успостављања комуникација између друштвених група различитог културног наслијеђа или опредјељења. У дефиницији се такође наглашава да се појмом интеркултуралност обухвата и различитост културних образаца, њихово успоређивање, основне културне вриједности (језик, симболи, вјеровање, вриједности, норме, начини понашања, узајамни односи) и смањивање неразумијевања и антагонизама.

Мултикултуралност и мултикултуралне вриједности, како се у дисертацији наводи, своје извориште имају у континуитету (еволуцији) друштвених промјена. Њихово теоријско утемељење кандидаткиња налази у марксистичком тумачењу друштвених промјена, схватању цикличности тих промјена, позитивизму, структурализму и функционалистичком обликовању друштвених промјена. На основу таквог теоријског утемељења изведени су футуролошки приступи друштвеним промјенама који се темеље на односима прошлост-садашњост-будућност које карактеришу мегатрендови (Алвин Тофлер, Џон Неизбит, Данијел Бел).

Теоријско утемељење истраживачког проблема изведено је и из анализе културе као друге природе (Хердер) и образовања као битних (основних) конституенти друштвених промјена. Полазећи од схватања да је основни циљ и смисао културе одржавање, продужење и напредак људске врсте указано је и на њену блиску везу са прогресом у чијој основи се налази и образовање. Или, како је Е.Морен писао да постоји у кругу затворена тријада између мозга-културе-духа у којој је сваки од та три члана потребан двома другим. У том контексту образовање треба да оспособи младе да критички вреднују сва културна блага, да на основу тих сазнања стварају нова културна добра.

Веома сложено питање којем је у докторској дисертацији посвећена значајна пажња јесте теоријско заснивање мултикултуралности. Савремени свијет у првој половини двадесетог вијека препознаје се према бројним дистанцама између развијених и неразвијених, капиталистичког и социјалистичког система, блоковске подијељености, монокултуралности (национална култура) и мултикултурности, независности и међузависности. Смањивање бројних дистанци и тежњи за стварање

„присилне блискости“ нови је вид „глобалног сусједства“ које може имати двије различите форме: а) експлозија сукоба (културни сукоби, етички, националистички, вјерски и локални фундаментализам) и б) мултицивилизацијски и мултикултурни развој (проширивање сарадње, обогаћивање културног живота, космополитизам, развој свијести о заједничким опасностима, сачување природне средине, заједнички глобални интереси и заједничка одговорност).

Глобализацијски процеси коју су посебно изражени у другој половини двадесетог и првим деценијама двадесет првог вијека детерминишу и промјене у систему вриједности, вриједностима и вриједоносним оријентацијама. Ти процеси дали су подстицај и конституисању педагошке аксеологије која у фокусу научног интересовања налази педагошке аспекте вриједности (однос према другима, алтруизам, солидарност, кооперативност, толерантност, поштен (частан) однос према другима (Ј. Ђорђевић). Посебан проблем, чијем рјешавању је у дисертацији, посвећена значајна пажња чини идентификација и класификација мултикултурних вриједности. Разрјешавање тог проблема усложњава недовољно прецизна дефиниција мултикултуралности али и сазнање да су поједине културне вриједности једне културе истовремено и конститутивне компоненте мултикултурних вриједности. Бројне су културне вриједности које могу бити истовремено разврстане у монокултурне и мултикултурне вриједности. Тај сложен теоријско-методолошки проблем у дисертацији се рјешава тако да се из бројних културних вриједности у фокус теоријских проучавања и емпиријских истраживања бирају три групе мултикултурних вриједности:

- 1) *културне различитости* (осјетљивост за друге културе, емпатија према другим културама, једнак однос према различитим културама, коректан однос према раду и културном стваралаштву),
- 2) *културна комуникација и комуникативне компетенције* (компетентност за културну комуникацију, мотивисаност за културну комуникацију, толеранција у културној комуникацији, флексибилност у културној комуникацији),
- 3) *мултикултурно васпитање и образовање као мултикултурна вриједност* (заинтересованост за мултикултурно васпитање и образовање, подстицање развоја мултикултурног васпитања и образовања, специфичности садржаја и начина реализације мултикултурних вриједности, аутономност у мултикултурном васпитању и образовању, кооперативност и интерактивност у мултикултурном васпитању и образовању).

Теоријско утемељење мултикултурних вриједности у васпитању и образовању обогаћено је и сазнањима из тангентних истраживања иностраних и наших аутора.

- К. Холм, П. Нокелаинена, К. Тири (2009). *Веза између пола и академског достигнућа за интеркултурну осетљивост финских ученика*,
- К. Р. Катхлеен, К. Реардон (1998). *Интерперсонална комуникација - гдје се мисли сусрећу*,
- Ј. Ибена (2003). *Пракса интеркултуралне комуникације*,
- С. Круљ, Р. Јукић (2010). *Интеркултура у настави*
- С. Костовић, Ј. Дерманов (2006). *Изазови интеркултурализма у школи*,
- В. Богнар (2008). *Интеркултурализам и цивилно друштво*,
- И. Граорац (1995). *Васпитање и комуникација*,
- Коковић, Д. (2005). *Пукотине културе*,
- Тематски зборник Филозофског факултета 1 и 2 (2008). *Мултикултурално образовање*,

- Т. Стојановић Ђорђевић (2014). *Школа-фактор остваривања националних и глобалних вриједности*,
- Б. Јефтић, Б. Микановић(2012). *Интеркултуралност у очима наставника – проблеми и перспективе*,

Критичка анализа резултата у наведеним тангентним истраживањима указала је на већи број проведених истраживања проблема интеркултурности уопште и интеркултурности у васпитању и образовању. Међутим, проблеми мултикултуралног васпитања и образовања у анализираним радовима мало су емпиријски истраживани, а могућности и донети развијања мултикултурних вриједности у васпитању и образовању нису истраживани. Из тог сазнања у дисертацији је оправдано изведен закључак о постојању научне, друштвене и практично-педагошке оправданости емпиријског истраживања тог феномена.

Поред наведених радова у докторској дисертацији кориштени су и цитирани и други ауторски радови у којима су разматрана поједина питања интеркултурних и мултикултурних вриједности у васпитању и образовању што је употпунило постојећа теоријско-емпиријска сазнања о овом феномену.

3. МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД РАДА

Теоријско утемељење мултикултурних вриједности у васпитању и образовању омогућило је конципирање ширег и студиознијег емпиријско-неексперименталног истраживања. У посебном поглављу ове докторске дисертације (стр. 121-143) прецизно су разрађене све битне методолошке компоненте за емпиријско истраживање.

Проблем истраживања одређен је као истраживање мултикултуралних вриједности у васпитању и образовању. Из тако изабраног проблема истраживање је фокусирано на *предмет* који је дефинисан као емпиријско-неекспериментално истраживање могућности и домета усвајања мултикултурних вриједности у васпитању и образовању ученика основних и средњих школа у Републици Србији. Истраживање са тако дефинисаним предметом има *теоријски, друштвени и уже практично-педагошки значај*. Резултати теоријских проучавања (стр. 10-120) конципирани су тако да омогућавају провјеравање више теоријских поставки о мултикултурном васпитању и образовању али и обогаћивање новим сазнањима до којих се дошло компаративним увидом у схватања различитих аутора. Поред теоријског истраживање има и шири друштвени значај посебно у мултинационалним друштвима какво је и друштво у Републици Србији. У васпитно-образовним институцијама са вишенационалним саставима ученика резултати овог истраживања имају и практично-педагошки значај, посебно у изграђивању компетенција наставника и родитеља у васпитању и образовању дјеце основношколског и средњошколског узраста.

Циљ и задаци истраживања прецизирани су тако да се утврде мишљења и ставови ученика завршних разреда основних и средњих школа и њихових наставника о могућностима и донетима усвајања мултикултурног васпитања и образовања. Истраживачки задаци се односе на испитивање мишљења и ставова ученика о оспособљености за индивидуално и социјално понашање, компетентност за мултикултурну интеракцију и комуникацију, мотивисаност за развој мултикултурних вриједности и мултикултурног васпитања и образовања.

У оквиру методолошких основа утврђене су и двије *истраживачке варијабле*: прва, мишљења и ставови ученика и наставника о мултикултурности и

мултикултурном васпитању и образовању и друга, социопедагошка обиљежја ученика и наставника. На основу циља и варијабли развијен је *систем истраживачких хипотеза* (шема бр. 1, стр. 129) којег чини једна основна хипотеза са пет посебних хипотеза. Прва посебна хипотеза је конкретизирана са три појединачне, трећа са двије појединачне и пета са три појединачне, док друга и четврта посебна хипотеза немају појединачне хипотезе. Основна (генерална-општа) хипотеза: Ученици и наставници завршних разреда основних и средњих школа и њихови наставници имају формирана позитивна мишљења и ставове о културним различитостима, повезаности својстава личности са мултикултурним вриједностима, интеракцијским и комуникационим компетенцијама, те позитивно процјењују могућности и домете мултикултурног васпитања и образовања. Посебним и појединачним хипотезама предвиђена је изграђеност мишљења и ставова ученика и наставника о појединим аспектима основне хипотезе.

Избор *истраживачких метода* детерминисан је предметом и циљем истраживања, те теоријским и емпиријским сазнањима овог проблема. У истраживању су изабране и успјешно кориштене двије научно-истраживачке методе: а) метод теоријске анализе и синтезе и б) дескриптивна или емпиријско неекспериментална метода (survey-истраживачки поступак). Метод теоријске анализе и синтезе доминантно је примијењен код израде дијела дисертације означеног као *Теоријски приступ проблему истраживања*. Анализирани су научне студије, монографије и чланци који су у вези са истраживачким проблемом. Емпиријско неекспериментална метода је једна од значајних истраживачких метода код експлоративних истраживања какво је и ово. Примјеном ове методе прикупљен је, статистички обрађен и интерпретиран велик број чињеница битних за сагледавање могућности и домета мултикултурних вриједности у васпитању и образовању. Њиховим довођењем у одређене односе (повезаност) и сврставањем у одређене системе омогућило је научно освјетљавање појединих научно недовољно освјетљених сазнања. Резултати су међусобно компаративно анализирани и довођени у контекст са сазнањима добивеним методом теоријске анализе и синтезе.

За прикупљање истраживачке грађе (мишљења и ставови) конструисана су и примијењена два *истраживачка инструмента*. Упитник за ученике конструисан је тако да садржи већи број анкетних питања (затвореног и комбинованог типа) и скале процјене Ликертовог типа. Упитник за наставнике такође садржи исте типове анкетних питања и петостепених скала процјене.

Истраживање је проведено у основним и средњим школама Републике Србије. *Популацију* су чинили ученици који похађају основне и средње школе и њихови наставници у школској 2012/2013. години у три града: Суботици, Бујановацу и Пријепољу. Из популације изабран је *узорак ученика* (590) и *узорак наставника* (125). У дисертацији су наведене структуре узорака ученика према полу, школи (основна, средња) и школској спреми родитеља. Узорак наставника структуриран је према врсти школе (основна, средња), полу, годинама старости, радном искуству и наставним предметима које предају.

Статистичка обрада обимне истраживачке грађе извршена је према основним методолошким захтјевима у статистичком програму SPSS (13,0) for Windows.

Комисија је процијенила да је мр Јелена Круљ Драшковић разрадила и примијенила адекватан методолошки оквир за емпиријска неекспериментална истраживања.

4. РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

Резултати емпиријских истраживања прегледно су приказани и компетентно интерпретирани у оквиру посебних дијелова (потпоглавља) дисертације. У овом Извјештају приказујемо само најбитније резултате истраживања.

У оквиру потпоглавља *Културне различитости и усвајање мултикултурних вриједности* презентовани су истраживачки подаци и интерпретација о ставовима ученика о мултикултурним вриједностима (Албанци, Бошњаци, Мађари, Срби) и повезаност тих мишљења и ставова са социо-педагошким обиљежјима ученика. О истом том проблему у посебној цјелини наведени су и подаци о мишљењима и ставовима наставника. Резултати истраживања су показали да ученици имају изграђене ставове о мултикултурним вриједностима и да постоје значајне разлике у прихватању одређених односа према другим националним културна. Позитивније ставове о културним различитостима имају ученици женског у односу на мушки пол. Подаци о диверзитету емпатије, која је такође испитивана, показују сљедеће односе са представницима других култура (максималне вриједности на скалама су 5 а минималне 1): а) да живе у нашој земљи ($M=1,53$, $J=1,38$); б) да стално живе у мом сусједству ($M=1,21$, $J=1,12$), в) да иду у исту школу са мном ($M=1,08$, $J=1,10$), г) да ми буде наставник (професор) припадник друге културе ($M=0,73$, $J=0,79$), д) да ми буде пријатељ ($M=1,27$, $J=1,39$) и њ) да се забављамо, будемо у браку ($M=0,50$, $J=0,36$). Овим резултатима је потврђена прва посебна хипотеза да ученици имају изграђене ставове о мултикултурним вриједностима али и да се ти ставови битно разликују у односу на битна мултикултурна обиљежја.

Ученици имају различита мишљења и ставове о *својствима личности* која су важна за побољшавање односа у заједници и њиховог доприноса усвајању мултикултурних вриједности. Утврђена је сљедећа ранг позиција својстава личности: 1. одговорност (74,4%), 2. хуманост (61,0%), 3. радне навике (59,2%), 4. способност сарађивања са другима људима за добробит свих у заједници (52,5%), 5. сналажљивост (51,2%), 6. способност да заради новац (38,1%), 7. Образованост (35,1%) и 8. Талент за лако сналажење у друштву (23,4%).

Резултати истраживања су потврдили и посебну хипотезу о изграђености мишљења и ставова ученика основних и средњих школа о индивидуалном и социјалном понашању. Утврђено је такође да и њихови наставници имају формиране компетенције за интеракцију и комуникацију у мултикултурним школским и другим заједницама. Самопроцјењена компетентност наставника је веома висока и креће се од 3,99 до 4,38 на петостепеној скали (од 1 до 5). Тај закључак изведен је из анализе тврдњи на скалама која показује да се компетентност процјењује као *налажења компромиса, разумијевање мултикултурности и постојање осјетљивости за дискриминацију*. Приказане су и високе скалне вриједности доприноса мултикултурног образовања усвајању мултикултурних вриједности код ученика основних и средњих школа.

На основу презентованих чињеница и израчунатих статистичких вриједности у докторској дисертацији посебно се наглашавају резултати истраживања који показују да су ученици завршних разреда основне и средње школе *мотивисани за прихватање новина битних за усвајање мултикултурних вриједности* помоћу посебних садржаја мултикултурног васпитања и образовања. Потврђена је и посебна хипотеза према којој наставници процјењују вриједности и домете појма, циља и значаја мултикултурног васпитања и образовања. *Појмом мултикултурне*

вриједности наставници су процјењивали кроз шест понуђених значења (толерисање различитости; активна сарадња више култура; постојање више култура на једној територији; поштовање и прихватање различитости; прилагођавање већинске мањинској култури; асимилација мањинске културе) и показали да је најприхватљивије схватање да мултикултурност има значење “постојање различитих култура на одређеној територији“ (4,04 од максималне скалне вриједности од 5). Код процјене суштине *циља мултикултуралног васпитања и образовања* наставници су највише скалне вриједности дали тврдњи „поштовање и очување националне културне баштине (M= 4,15) а затим слиједи тврдња „развијање способности разумијевања и прихватања културних разлика“. Наставници су високо процијенили *значај мултикултурног васпитања и образовања*. Мултикултурно васпитање и образовање подстиче суживот представника различитих култура, толеранцију у културним догађајима, смањивању стереотипа и предрасуда, активности против етноцентрализма и национализма, дискриминације, афирмише једнакост свих људи и владавину права за све. У дисертацији посебно се указује на могућности усвајања мултикултурних вриједности кроз наставни процес различитих предмета. Процјене наставника основних школа о могућностима и донетима усвајању мултикултуралних вриједности представљене су израчунавањем ранг-позиција могућих алтернатива: 1. наставни предмети друштвених наука (3,70), 2. матарњи језик (3,57), 3. умјетнички предмети (3,40), 4. страни језици (3,27), 5. физичко васпитање (2,83), 6. наставни предмети природних наука (2,53) и 7. стручни наставни предмети (2,52). Компаративним увидом утврђено је да се ранг-позиције могућности и домета мултикултурног васпитања и образовања разликују се од процјена наставника основних школа. Наставници средњих школа процијенили су те могућности и домете на сљедећи начин: 1. ваннаставне активности (52,4%), 2. изборни предмет (47,6%), 3. сви предмети (46,0%), 4. часови одјељењске заједнице (35,7%), 5. посебан обавезни предмет (28,6%) и 6. неки други облик (17,5%).

У виду синтезе у докторској дисертацији се констатује да су прикупљени, статистички обрађени и интерпретирани резултати потврдили основну истраживачку хипотезу да ученици завршних разреда основних и средњих школа и њихови наставници имају формирана позитивна мишљења и ставове о културним различитостима, повезаности својстава личности са мултикултуралним вриједностима, интеракцијским и комуникацијским компетенцијама, те да позитивно процјењују могућности и домете мултикултурног васпитања и образовања.

Комисија процјењује да докторска дисертација мр Јелене Круљ Драшковић *Могућности и домети усвајања мултикултурних вриједности у васпитању и образовању* по актуелности истраживачког проблема, теоријским разматрањима и резултатима емпиријских истраживања даје одређени научни допринос цјеловитијем сагледавању и развоју нових схватања мултикултурних вриједностима и њиховим дометима у мултикултурном васпитању и образовању. Допринос дисертације састоји се и у сагледавању односа теорија мултикултуралности, глобализацијских токова, савремених информатичко-комуникационих технологија и мултикултурног васпитања и образовања.

Научни допринос дисертације садржан је и у цјеловитом сагледавању мултикултурног васпитања и образовања, његовог поимања, значаја и циља као и компетенција наставника и ученика у усвајању мултикултурних вриједности. Са методолошког аспекта дисертација је рађена на једном моделу емпиријско-нексперименталног истраживања чију суштину чине истраживања мишљења и ставова ученика и наставника основних и средњих школа о мултикултурности и мултикултурном васпитању и образовању. Тај допринос је значајан не само у

срединама у којима постоји истовремено више култура већ и европском одређењу за развијање мултикултурних вриједности уз уважавање и развијање идентитета националних култура. Презентовани резултати емпиријског истраживања су комплементарни са тангентним истраживањима што такође указује на вриједност али и научни допринос ове дисертације развоју педагошке теорије и васпитно-образовне праксе.

5. ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ

Докторска дисертација мр Јелене Круљ Драшковић *Могућности и домети усвајања мултикултурних вриједности у васпитању и образовању* урађена је према основним теоријско-методолошким критеријумима за израду докторских дисертација. Одабран је актуелан истраживачки проблем (мултикултурне вриједности – мултикултурно васпитање и образовање), сагледане теоријске основе тако одабраног проблема, развијен примјерен методолошки концепт емпиријског истраживања, проведено емпиријско истраживање на репрезентативном и веритабилном узорку, валидно обрађена истраживачка грађа, извршена адекватна интерпретација резултата истраживања, написани закључци као синтеза теоријских проучавања и емпиријских истраживања са могућим конзеквенцама за васпитно-образовну праксу, те приказана савремена литература са већим бројем библиографских јединица наших и иностраних аутора.

И ова докторска дисертација даје одређен допринос развоју педагогије а посебно оних педагошких дисциплина (општа педагогија, дидактика, андрагогија, методологија педагогије) које критички сагледавају вриједности постојећих теорија мултикултурног васпитања и образовања као и могућности њиховог унапређивања у основним и средњим школама.

На основу наведених констатација Комисија једногласно оцјењује да је мр Јелена Круљ Драшковић урадила квалитетну докторску дисертацију те предлаже Наставно-научном вијећу Филозофског факултета и Сенату Универзитета у Бањој Луци да према утврђеним процедурама усвоји овај Извјештај и одобри јавну одбрану ове докторске дисертације.

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

ИЗДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ: Члан комисије који не жели да потпише извјештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извјештај образложење, односно разлог због којих не жели да потпише извјештај.